

СУЧАСНА УКРАЇНЬСЬКА ФІЛОСОФСЬКА СИНОЛОГІЯ В НАЦІОНАЛЬНІЙ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ: КЛАСИЧНІ ТА ІННОВАЦІЙНІ ШЛЯХИ ДО ВИТОКІВ

Вступ. За жанровою характеристикою стаття є формою оприлюднення аналітичних висновків з досвіду досліджень у царині становлення філософського китаєзнавства в НАН України з 1991 р. і до сьогодні. Матеріал для осмислення надходив із середовища наукової фахової діяльності чільних представників української філософської синології з Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України й Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України. Висвітлено наукові здобутки академічних синологів В. Кіктенка, В. Пирогова, В. Гамяніна, Є. Гобова, С. Капранова і А. Усик як провідних дослідників історії філософських освіти, науки і культури Китаю від архаїки до сучасності.

Методи. Використано аналітичний підхід, що базується на дослідженні історико-філософських джерел. Методологічною основою розвідки є основні методи історико-філософської науки: проблемно-категоріального аналізу, соціокультурного аналізу, біографічний. Водночас, у статті застосовано методи ситуаційного та контекстологічного аналізу наукових текстів.

Результати. Виокремлено чотири умовні тематичні вектори розвитку академічної філософської синології в Україні, а саме вивчення: 1) історії філософії Давнього Китаю, передусім конфуціанства; 2) історії китайської філософії XIX – поч. XXI ст.; 3) історії українського китаєзнавства XVIII – поч. XXI ст.; 4) історії сучасної зарубіжної синології. Директор Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського і президент Української асоціації китаєзнавців В. Кіктенко дієво розробляє усі ці вектори, передусім три останні. Його колеги з інституту В. Пирогов, В. Гамянін і Є. Гобова досліджують, головню, перший із цих векторів, в основному – історію конфуціанства. Науковці Інституту філософії імені Г. С. Сковороди, С. Капранов та А. Усик також зосередили наукову увагу на історії конфуціанства, зокрема друга з них зконцентрувалась на аналізі соціальної етики й антропології Конфуція.

Висновки. Визначено, що сучасна вітчизняна філософська академічна синологія є якісно новим, інноваційно-новаторським, напрямом сходознавчих студій у незалежній Україні, посталим унаслідок двоохвікового розвитку від епохи Гетьманщини дотепер. В. Кіктенко та його колеги зробили за ці 30 років значний, міжнародно визнаний, внесок у вивчення як класичних філософських шкіл Давнього Китаю, так і їхніх ідейних спадкоємців, зокрема лідерів КНР і КПК від Ден Сяопіна до Сі Цзіньпіня. Водночас, В. Кіктенко заклав основи вивчення історії українського китаєзнавства і нівтіної світової, передусім західноєвропейської та північноамериканської синології.

Ключові слова: українське академічне філософське китаєзнавство, Українська асоціація китаєзнавців, Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського НАН України, Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України, В. Кіктенко, В. Пирогов, В. Гамянін, С. Капранов, Є. Гобова, А. Усик.

Вступ

Проведене автором цієї публікації дослідження розвитку філософського китаєзнавства у закладах вищої освіти і академічних наукових установах УРСР і України засвідчує виняткову роль у формуванні в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. української академічної, у першу чергу, філософської, синології столичних вишів, передусім Київського національного університету імені Тараса Шевченка, та, головним чином, саме АН УРСР/НАН України, як-от Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАНУ та Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського НАНУ. Очолюваний найвідомішим сучасним українським китаєзнавцем В. Кіктенком відділ Азіатсько-Тихоокеанського регіону другого з цих інститутів, передусім його сучасні та експіробітники В. Пирогов, В. Гамянін, Є. Гобова й С. Капранов, засновники та представники Української асоціації китаєзнавців, активно докладався до розроблювання чотирьох основних аспектів філософського напрямку сучасної української академічної синології. У першу чергу зазначимо внесок до кожного з них В. Кіктенка – автора перших монографій з історії української синології XVIII – поч. ХХІ ст. (Кіктенко, 2002; Кіктенко, 2018) і сучасного зарубіжного китаєзнавства (Кіктенко, 2020). Водночас, він є українським автором найбільшої кількості публікацій з історії китайської філософії від архаїки до початку ХХІ ст., зокрема про філософські й суспільно-політичні погляди визначних філософів, літературів, політичних і державних діячів Китаю. Згадані вище

його колеги приділили виняткову увагу історії філософських освіти, науки і культури Давнього Китаю і, разом із тим, традиційним культурам Тибету та Японії. Ці культури, як і філософські вчення народів країн Далекого Сходу, передусім найдавніших етапів їхніх історій, опинились протягом трьох минулих десятиліть у центрі уваги співробітників і першого зі згаданих інститутів, передусім С. Капранова та його колеги А. Усик, як вельми авторитетних сучасних вітчизняних академічних дослідників історії конфуціанства. Метою статті є продовження загального огляду філософського напрямку академічної синології у незалежній Україні на основі вивчення студій цих учених із двох згаданих вище інститутів НАН України.

Методи

В роботі використано аналітичний підхід, що ґрунтується на дослідженні історико-філософських джерел. Основою методології є такі ключові методи історико-філософської науки, як проблемно-категоріальний аналіз, соціокультурний аналіз і біографічний підхід. Крім того, у роботі застосовано методи ситуаційного та контекстуального аналізу наукових текстів.

Результати

1. Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського НАНУ як осередок сучасної вітчизняної філософської синології: наукові здобутки В. Кіктенка та його колег. Як було зазначено в наших попередніх китаєзнавчих публікаціях (Vdovychenko, 2021; Vdovychenko, 2022), головну роль у розпочатій ще в

90-х рр. XX ст., напередодні проголошення незалежної України і в першу декаду її історії, інституціоналізації сучасного вітчизняного сходознавства та, не в останню чергу, якраз китаєзнавства, відіграли Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАНУ та Інститут сходознавства імені А. Ю. Кримського НАНУ. Заснований за дієвої участі його першого очільника (1991–1999), теж засновника і першого директора Українського наукового інституту Гарвардського університету, чи не найвідомішого українсько-американського орієнталіста XX – поч. XXI ст., професора Омеляна Пріцака, інститут імені його вчителя – співзасновника Української академії наук, всесвітньо-знаного орієнталіста А. Кримського, став провідною науковою установою незалежної України із вивчення країн Сходу. Очолюваний сьогодні В. Кіктенком відділ Азіатсько-Тихоокеанського регіону цього інституту є продовжувачем традицій синологічних студій Київського й Харківського сходознавчих товариств, об'єднаних ще 1926 р. у Всеукраїнську наукову асоціацію сходознавства, що її було реорганізовано в Український науково-дослідний інститут сходознавства вже 1930 р. (з 1931 – Близького Сходу). Найдокладніше висвітлений у згаданих вище монографіях В. Кіктенка, процес розвитку й інституціоналізації модерної вітчизняної синології у наукових товариствах, духовних і світських вишах і академічних інституціях від епохи національно-визвольних змагань – в УНР та Українській державі, а згодом – 70 років, в УРСР і, з 1991 р. – у незалежній Україні, сягає його корінням у глибоку давнину. Становлення українсько-китайських зв'язків і, відповідно, зародження вітчизняного, зокрема філософського, китаєзнавства припало на ранне Середньовіччя, про що, у тому числі, свідчать зафіксовані в перекладній літературі VI ст. н. е. певні дані. Соціокультурні контакти між археологічними культурами неоліту та енеоліту на теренах сучасних України і КНР є одними із перших свідчень зародження цих зв'язків. Уже в XIII ст. про Україну-Русь було відомо в Піднебесній – у монгольській імперії династії Юань, причому в тому самому столітті вона, як і Китай, була окупована татаро-монгольською державою Темуджина – Чингісхана.

Перші паростки фахового китаєзнавства в Україні, на думку В. Кіктенка, проростають уже за розквіту Гетьманщини – епохи Бароко, а саме гетьмана І. Мазепи, на самому початку XVIII ст. Запропонований В. Кіктенком умовний поділ історії вітчизняної синології трьох минулих і початку вже цього століть логічно й аргументовано класифікований ним на два основні (умовні) етапи: 1) у межах, в основному, російського китаєзнавства у XVIII ст. – 10-х рр. XX ст.; 2) власне українська – дорадянська, радянська й пострадянська синологія з кінця 10-х рр. XX ст. до сьогодні. Цей поділ відобразив специфіку українських націо-, культуро- та державотворення від періоду ліквідування інституту гетьмана та перетворення козацької держави Війська Запорозького в 60-х рр. XVIII ст. на т. зв. Малоросійську губернію Російської імперії до етапу відродження української державності в 1917–1921 рр., періоду її тривання в СРСР і утвердження з 1991 р. Україні як суверенної європейської держави. На перший із цих етапів, з 1701 до 1918 р., за В. Кіктенком, припали три перші періоди інституціоналізації української синології: 1) донауковий (1701–1806); 2) науково-освітній (1806–1913); 3) розвитку практичної синології (1913–1918) тощо. На 1918 р. – 20-ті рр. XXI ст. припав триваючий нині другий, власне український, етап інституціоналізації вітчизняної синології з трьох періодів: 1) формування української радянської синології (1918–1941); 2) поступ китаєзнавства в УРСР у повоєнний період

(1945–1991); 3) розвиток українського китаєзнавства в контексті відродження українських наукових традицій (з 1991). Докладно висвітлюючи перебіг і специфіку цих періодів, як-от четвертого, – страшної доби нищівних репресій злочинного сталінського режиму проти сходознавства в УРСР, В. Кіктенко присвятив чималу увагу темі його відродження за часів хрущовської "відлиги" і пізніше – до епохи горбачовської "перебудови" включно. Розгорнено описуючи внесок відомих і призабутих українських китаєзнавців другої половини XX ст. – своїх учителів і їхніх колег з вишів та академічних установ УРСР і, в цілому, СРСР, як-от Р. Бродського, Б. Ветрова, В. Волковинського, З. Енольського, М. Кнороза, А. Ковалевського, Л. Лещенка, М. Литвиненка, А. Шаніна та ін. – до становлення вже постсталінської вітчизняної синології, він окремо зупинився на винятково важливій ролі в цьому постаті засновника школи українського перекладу китайського письменства І. Чирка.

Викладач китайської мови у Київському держуніверситеті, а згодом – Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, як і співробітник Інституту українознавства АН УРСР, Іван Чирко постав не тільки прикметним прикладом, але і показовим уособленням плідної науково-освітньої взаємодії вітчизняних вишівського й академічного китаєзнавства, збереження та передання його плідного і глибокого досвіду сучасній українській синології (Koval, 2019). Присвячуючи серед усіх представників останньої найбільшу та найпоказовішу увагу шляху її успішного поступу протягом понад трьох минулих десятиріч у двох згаданих вище монографіях, В. Кіктенко звернувся у статтях (Kiktenko, 2017; Kiktenko, 2019) до поглибленої оцінки класифікованих і розглянутих ним сімох, а потім – вісьмох, напрямів розвитку сучасної української синології. У їхній перелік у складі історії, мовознавства, літературознавства, політичних наук, економіки, педагогіки, музейної справи входить і філософія, як один із провідних відповідних напрямів, представлений вагомими здобутками учених НАН України, науковців і викладачів вишів, переважно Києва. Цікаво, що захищена В. Кіктенком 1999 р. під керівництвом канд. іст. наук О. Огневої в Інституті сходознавства імені А. Кримського НАНУ кандидатська дисертація й була присвячена темі "Становлення українського китаєзнавства. XVIII ст. – 41 р. XX ст." і, по суті, визначила проблематику його центральних китаєзнавчих досліджень. Проте в окресленому ним самим полі його наукових інтересів "історія українського китаєзнавства" посідає лише третє місце після такої проблематики, як "історія філософії та наукової думки Китаю" й "історія українсько-китайських відносин". Узагальнюючи плідні підсумки розвідки першої з них у докторській дисертації "Школа Джозефа Нідема: філософія і методологія досліджень китайської науки і цивілізації", захищеній ним 2013 р. в Інституті філософії імені Г. Сковороди НАНУ, В. Кіктенко дієво докладався до розроблення й філософського напрямку модерної вітчизняної синології. Огляд публікацій цього найвідомішого вітчизняного синолога незалежної України засвідчує неперехідну вагу його внеску до філософського напрямку сучасної української академічної синології.

З 1999 р. – лауреат стипендії для молодих учених Президії НАНУ, а вже 20 років згодом – з 2018 – носій відзнаки НАН України "За професійні здобутки" (2018), а з 2021 і досі, – виконувач обов'язків директора Інституту сходознавства імені А. Ю. Кримського НАНУ, В. Кіктенко, разом із колегами з очолюваному ним відділу Азіатсько-Тихоокеанського регіону цього інституту, фахово досліджує чотири класифіковані нами, основні аспекти

чи тематичні вектори вказаного напрямку. Крім вивчення історії вітчизняного китаєзнавства XVIII – поч. XXI ст., ми зарахували до їхнього переліку вивчення: 1) історії філософських освіти, науки і культури Давнього Китаю, як-от конфуціанства, даосизму, китаєзованого буддизму, моїзму, легізму тощо; 2) китайської філософії XIX – поч. XXI ст., як фахових філософських напрямів, течій і шкіл, так і ролі філософських ідей, тем, проблем у культурному й суспільно-політичному житті, зокрема поглядів та вчень усіх політичних і державних лідерів КНР; 3) історії модерної зарубіжної синології, зокрема європейських та американських концепцій розвитку наукової думки і філософії Китаю. Разом із В. Кіктенком, історію української синології й, водночас, японознавства, активно досліджує в обох згаданих інститутах його колега, канд. філософ. наук, старш. наук. співробітник як згаданого вище відділу, так і Сектору історії східної філософії Інституту філософії імені Г. Сковороди НАНУ, Сергій Капранов. Він, як і В. Кіктенко та їхні колеги Володимир Пирогов і Василь Гамянін, є автором осяжного та значущого масиву наукових і науково-публіцистичних публікацій з історії китайської філософії від архаїки до початку XXI ст. включно, у першу чергу, зі статтями, присвяченими теорії та практиці конфуціанства, постаті його славетного засновника, наприклад (Hamianin, 1999; Kapranov, 2014). Показово, що такий аналіз у їхніх студіях, у першу чергу в статтях В. Кіктенка (Kiktenko, 2005; Kiktenko, 2014), здобувається на осмислення місця й ролі конфуціанства, як і даосизму, інших шкіл філософії, в історії зарубіжної синології та в розвитку і модернізації суспільно-політичного устрою КНР. Ці дві публікації є цікавими прикладами плідного перетину проблематики всіх згаданих основних аспектів філософського напрямку модерної вітчизняної синології.

До дієвого розвитку останнього з них причетні С. Капранов і, головним чином, знову В. Кіктенко, як автор першої вітчизняної докторської дисертації, присвяченої ним постаті автора проекту "Наука і цивілізація в Китаї", члена Королівського товариства, Британської академії наук, експерта Міжнародної спілки історії і філософії науки Д. Нідема. Розробляючи в ній ідеї виданої ним у 2009 р. першої вітчизняної монографії з цієї теми – "Історико-філософська концепція Джозефа Нідема: китайська наука та цивілізація (філософський аналіз теоретичних підходів)", В. Кіктенко розвинув їх згодом у прив'язаній "питанню Нідема" і науковій "школі Джозефа Нідема" таку нідемознавчу розвідку (Кіктенко, 2020). Його найперші публікації останньої третини 90-х рр. XX ст. у журналі "Сходознавство" стосувались теми кандидатської дисертації й були адресовані творцям вітчизняної синології та її поступу в XVIII–XX ст. А вже з початку першої декади цього століття і дотепер В. Кіктенко продовжує дієво досліджувати різні аспекти нідемознавчої тематики, зокрема погляд Д. Нідема на основні філософські школи давнього Китаю та, ширше, аналізування ним метафізичного й ідеалістичного аспектів формування науки в стародавньому та імператорському Китаї. На початку минулого десятиріччя у виданні "Східний світ" того самого Інституту та іншій науковій періодиці побачила світ серія статей В. Кіктенка з історії переходу від класичних до нових "моделей реконструкції китайської науки і цивілізації", присвячена найпершим українським студіям з: "інституційної теорії науки" Т. Хайфа, концепції Д. Бодде, "культурного релятивізму" Н. Сівіна, "порівняльної епістемології" Д. Ллойда, "крайнього орієнтоцентризму" Дж. Хобсона та "культурно-історичної моделі китайської науки" Б. А. Эльмана. А вже із середини минулої декади В. Кіктенко звертає настійну увагу на історію

китайських філософії та суспільно-політичної думки XIX – поч. XXI ст. у найширшому, порівняно з його колегами, тематичному та проблемному спектрі. Саме тоді він актуалізує в низці публікацій у виданнях "Східний світ" і "Китаєзнавчі дослідження" й тематику ідейно-світоглядних передумов, засад і сутності перетворення КНР на глобального геополітичного гравця.

Прикметно, що поруч з докладним аналізом доробку лідера руху нового конфуціанства, одного з найвідоміших випускників філософського факультету Пекінського університету і знаного критика як культурної політики КПК, так і її творця Мао Цзедуну, – Моу Цзунсаня, у статті "Моральна метафізика Моу Цзунсаня: посткантіанство і неоконфуціанство" (2014), В. Кіктенко присвятив серію публікацій вивченню еволюції ідеології КПК у період політики реформ і відкритості. Звертаючи, як і його колега та, як і він, співзасновник Української асоціації китаєзнавців, відомий український синолог В. Седнев, суттєву увагу на особистість Ден Сяопіна та визначення шляху КНР у постмаоїстську епоху як "конфуціанський соціалізм", В. Кіктенко проаналізував його зміст на прикладі "великого реформатора" та його політичних нащадків у статтях: "Теорія Ден Сяопіна" (2020), "Потрійне представництво Цзян Цземіня" (2021), "Концепція наукового розвитку" Ху Цзіньтао" (2021) та "Ідеї Сі Цзіньпіна" (2021). Разом із тим, у полі його уваги постали відомі постаті сучасної фахової філософської думки КНР, як-от Чжао Тін'ян, а також ідеї "нових конфуціанців", концепції китайських апологетів феноменології й аналітичної філософії XX – поч. XXI ст. Яскравим прикладом плідної наукової взаємодії вітчизняних вишів, у першу чергу Київського національного університету імені Тараса Шевченка та Харківського національного університету імені Василя Каразіна, з Інститутом сходознавства імені А. Кримського НАНУ в царині китаєзнавчих студій є внесок до них вихованців цих вишів і, водночас, колег В. Кіктенка з цього інституту – відомих сучасних синологів В. Пирогова та В. Гамяніна. Завідувач кафедр східних мов вишів Харкова і Києва в 90-х рр. XX ст., наприклад Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди та Київського національного лінгвістичного університету, Володимир Пирогов був у 2004–2007 рр. Радником з питань освіти та науки Посольства України в Японії, а у 2007–2010 – старшим науковим співробітником Інституту сходознавства імені А. Кримського НАНУ. Фаховий перекладач, знавець десяти мов, він викладав у вишах України курси з лінгвокраїнознавства й історії та лексикології східних мов і оприлюднив понад 70 наукових та навчально-методичних публікацій, у тому числі в царині орієнталістики.

Знавець японської мови, зокрема автор словника японських прислів'їв і приказок та дослідник як відображеної у них системи ментальних стереотипів (Пирогов, 2007), так і, в цілому, системи японських паремій, він зосередився в публікаціях позаминого десятиріччя на логіко-семіотичному моделюванні у паремійних фондах мов народів Сходу і Заходу. Вивчаючи роль логографічної писемності як "інструменту пізнання і моделювання світу", В. Пирогов вдався до порівняльного аналізу структур японської та китайської мов (Пирогов, 2011), як-от на прикладі віддзеркалення в перекладі японською китайського трактату "Цяньцзівень" структурно-семантичної специфіки японських фразеологізмів йодзідзюкуго. Переходячи до поглибленого вивчення китайської ієрогліфіки у широкому тематично-проблемному спектрі: від відображення в її архітектоніці концепції космічної думки до оцінки цієї ієрогліфіки як "умови реекологізації

світового культурного простору", В. Пирогов актуалізував у серії статей, зокрема "Архітектоніка ієрогліфічного письма як відображення космогонічної картини світу давніх китайців" (2014), другий із класифікованих нами у філософській академічній синології незалежної України її аспектів. Зосереджуючи науковий пошук на розгляді знаково-символічної системи китайської ієрогліфіки, він виходить на рівень осмислення, на матеріалах порівняльного аналізу стійких фразеологізмів, "екософських і лінгвістичних засновків" "мудрості Сходу та Заходу". Такий саме аспект, тобто вивчення історії філософських освіти, науки й культури Давнього Китаю, як і, водночас, найдокладніше розроблений нині В. Кіктенком наступний аспект – вивчення китайської філософії XIX – поч. XXI ст., продовжує дієво досліджувати В. Гамянін. Колега В. Кіктенка і В. Пирогова зі згаданого інституту, випускник факультету іноземної філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, він 2000 р. захистив в Інституті сходознавства імені А. Ю. Кримського НАНУ кандидатську дисертацію за темою "Трансформаційні процеси в історії Китаю новітнього часу (1911–1949)". Науковець, зокрема перекладач і знавець китайської мови, дипломат, радник-посланник Посольства України у КНР (2011–2012), а в 2012–2013 рр. – тимчасовий повірений у справах України в КНР, В. Гамянін є автором понад 20-ти наукових публікацій і, водночас, наукових та художніх перекладів текстів китайського класичного й модерного письменства.

Показово, що у своїх перших публікаціях у видань цього інституту "Східний світ" і "Сходознавство" останньої третини 90-х рр. XX ст. – поч. XX ст. він перейшов від аналізу ідей і творчості одного з найвідоміших поетів, прозаїків і публіцистів модерної китайської саньвень – безсюжетної прози, Чжу Цзицзіна, до її історичних джерел – "вільної прози" Давнього Китаю III – VI ст. н. е. Висвітлюючи тему "нового життя китайського Саньвень", В. Гамянін, у той же час, звернувся у серії статей, передусім (Гамянін, 1999; Гамянін, 2001), до історико-філософського й мовознавчого аналізу окремих текстів славетного конфуціанського "П'ятикнижжя". Його розділ "Чжун Юн", виокремлений за епохи Суннеоконфуціанцями Чен І та Чжу Сі в окремий трактат, уміщений до складу "Чотирикнижжя" разом із текстами "Лунь Юй", "Да Сюе" і "Мен-цзи", і постав у центрі уваги В. Гамяніна. Вдаючись до визначення, на основі першого українськомовного перекладу цього трактату, "адекватного терміну" для перекладу категорії "чжун-юн" українською, він розглянув низку традиційних його тлумачень, передусім як "урівноваженість і гармонія". Заглиблюючись у мовознавчий аналіз піктограм ієрогліфів цієї назви, як "категорії класичного конфуціанства", пояснюючої його етичний аспект, В. Гамянін звернув увагу на проблему взаємозв'язку етикету і державно-політичної традиції в китайській історії у статті "З традиції благоповажань в імператорському Китаї" (2000). У той самий час, як впливає з його публікацій з історії суспільно-політичної думки в Китаї та його історії першої половини XX ст., присвячених "функціональним особливостям деяких концептів особистості" та "ідеологічному забезпеченню китайського суспільства першої половини XX ст.", на початку позаминулого десятиліття він уже активно цікавився, як і В. Кіктенко й В. Седнев, динамікою політичної історії КНР. Як і В. Кіктенко, не раз виступаючи в українському медіапросторі, зокрема на UKRLIFE.TV, з рядом інтерв'ю про потребу розвитку співпраці з КНР, про відчутний поступ українського китаєзнавства, секрет успіху Китаю та його

вихід у "лідери руху глобалізації", В. Гамянін узагальнив свої роздуми з цього приводу в публікації (Гамянін, 2019).

Член правління Української асоціації китаєзнавців, перекладач багатьох яскравих взірців класичної китайської поезії та, водночас, "Історичних записок" Сими Цянця, він фахово розкрив у цій статті особистісний досвід зацікавлення історією та культурою Китаю "через мову" – "невідомий темний човен", який "ї досі несе мене морем життя" (Гамянін, 2019, с. 42). Описуючи першу зустріч із КНР у 1991 – році здобуття Україною незалежності, зокрема його піврічне стажування в Пекінському університеті, В. Гамянін визначив феномен Китаю у зіставленні з феноменом України в такий спосіб: "Що вразило одразу? Все! Це був інший світ, з іншими законами фізики, незбагненим менталітетом і великою широкою душею... Але по-справжньому здивували (і продовжують дивувати досі) дві речі: невтомний упертий необорний дух руху вперед і глибина колективної життєвої мудрості, подібну якій іноді довелося зустрічати в невеликих українських селах у людей дуже поважного віку. Ще – парадокс прогресу: гармонійне поєднання стрімкого розвитку й неспішної виваженості в довгостроковому – ні, дуже довгостроковому – плануванні. Китай – це наївне, гамірне енергійне дитя й сивочолий мудрий дідко в одній особі" (Гамянін, 2019, с. 42). Підкреслюючи, що динаміка трансформування китайського суспільства в новітню епоху відтворює прагнення цієї нації повернути собі колишню велич Середньої Держави, він прокоментував секрет "економічного дива" КНР, не в останню чергу, як "фундаментальні індивідуальні цінності" в їхньому поєднанні з "мудрою і зваженою внутрішньою політикою Уряду". Указуючи перспективи у соціокультурному комунікуванні України та КНР, зокрема в медіапросторі, де головним його опосередковувачем, на жаль, ще донедавна виступала країна-агресор РФ, В. Гамянін, водночас, зазначив значні перспективи нарощування українсько-китайського співробітництва в XXI ст. Одним із прикметних кроків у цьому напрямі з боку української філософської синології стало упорядковане за участі В. Гамяніна та ще чотирьох перекладачів: Є. Гобової, Н. Кірносогої, Д. Тимченка і В. Урусова, багатотомне видання виступів, бесід, інтерв'ю та інших матеріалів Сі Цзіньпіна, перший том якого ("Про державне управління в Китаї") побачив світ минулого року в харківському видавництві "Фоліо".

2. Сучасне українське філософське китаєзнавство в Інституті філософії імені Г. С. Сковороди НАН України: сходознавчий доробок С. Капранова і А. Усик. Показний підсумок співпраці науковців Інституту сходознавства імені А. Кримського НАНУ і вчених Київського національного університету імені Тараса Шевченка, цей науково-видавничий проєкт привернув увагу фахової спільноти вітчизняних і зарубіжних синологів, як і широкої читацької аудиторії, до ряду знаних постатей у модерній українській філософській синології. Крім того, і В. Гамяніна, як і висвітлених у наших публікаціях особистостей викладачів цього вишу, синологів Н. Кірносогої та В. Урусова (Вдовиченко, 2021; Вдовиченко, 2022). Важливий внесок до неї робить дослідниця згаданого вище інституту, нині секретарка Української асоціації китаєзнавців і виконавча директорка від України у Всесвітній асоціації китаєзнавства, Євгенія Гобова. Співробітниця Інституту сходознавства імені А. Кримського НАНУ, вона захистила 2013 р. кандидатську дисертацію за темою "Просодичні шаблони еліптичних конструкцій у китайській мові (фонологічні особливості безсполучникового зв'язку)" і оприлюднила протягом минулої декади низку публікацій з цієї теми. Водночас, здійснюючи у кількох іншо-

мовних публікаціях порівняльний аналіз сучасної мовної політики в Україні й КНР, С. Гобова, як разом із В. Кіктенко та радником Правління Української асоціації китаєзнавців А. Гончаруком у статті "40 років політики реформ і відкритості Китаю" (2019), так і окремо – у статті (Гобова, 2018), підбила основні підсумки цього визначного етапу історії КНР. Її першим вагомим внеском до налагодження українсько-китайського наукового й культурного співробітництва є виданий 2019 р. у Сходознавчому видавництві Safran Book переклад українською "Чайного канону" – першого писемного трактату про чай знаного китайського поета та мислителя династії Тан Лу Юя. Вихованець даоського храму, відлюдник і містик-візіонер, він був представником китайського традиційного вчення, історія і зміст якого, разом із конфуціанством та китаєзованим буддизмом, перебувають у центрі наукової уваги таких знаних сучасних українських синологів з Інституту філософії імені Г. Сковороди НАНУ, як С. Капранов і А. Усик.

Уже не раз згаданий відомий вітчизняний японіст і синолог С. Капранов, який є старшим науковим співробітником як Сектора історії східної філософії цього Інституту, так і очолюваного його колегою В. Кіктенком відділу, спільно з останнім, значно вплинув на, по суті, всі класифіковані нами основні аспекти сучасної української філософської синології. Якщо А. Усик і О. Бойченко, зазначені в низці публікацій В. Кіктенка, зокрема статті (Кіктенко, 2019) як автори перших захищених у незалежній Україні дисертацій з історії філософії Давнього Китаю, головним чином саме конфуціанства, то С. Капранов – також прискіпливий його дослідник, наприклад у статті (Капранов, 2014), присвятив свій науковий пошук значно ширшому спектру японістсько-китаєзнавчої тематики. Саме на цьому дисциплінарно-проблемному перетині сформувались основні напрями його студій, визначені ним самим як "історія синто", "японська філософія XIX – XX ст." та "життя і діяльність японських інтелектуалів – випускників КДА". Автор захищеної в Інституті філософії імені Г. Сковороди НАНУ 2002 р. кандидатської дисертації з теми "Ісемоноґатарі" як пам'ятка японської релігійно-філософської культури доби Хейан", присвятив їй свою першу однойменну монографію, видану НаУКМА 2004 р. Осмислюючи сюжет, образи й ідейно-світоглядні засади "Повісті про Ісе" – цього класичного зразка японської віршованої повісті кінця XI ст. у контексті аналізу, зокрема історії мистецтва середньовічної Японії та синто-буддистського синтезу в езотеричній практиці у світлі, що вельми цікаво, трансперсональної психології, С. Капранов удався протягом двох минулих десятиліть до вивчення багатьох маловідомих аспектів українського японознавства другої половини XIX – XX ст. Розглядаючи у серії статей про "японських інтелектуалів – випускників Київської духовної академії" перші українсько-японські науково-богословські контакти, а у статтях "Ошіма" Давида Бурлюка, прочитана японістом" (1997) і "Образ Японії в українській поезії 1930-х рр.: О. Ольжич і С. Гординський" (2003), формування образу Японії в українській авангардній культурі, він дав у розлогій публікації "Становлення японознавства в Україні" (2010) у журналі "Сходознавство" узагальнюючу оцінку підсумків становлення цього напрямку в академічній орієнталістиці незалежної України.

Деталізуючи її в авторському розділі "Японознавство в Україні: головні етапи розвитку до 1991 року" виданої того ж 2010 р. колективної монографії "Мовні та літературні зв'язки України з країнами Сходу", С. Капранов,

разом із тим, звернув окрему увагу на розвиток вітчизняної синології в діаспорі у 30-х рр. XX ст. у низці статей, присвячених діяльності Товариства українських орієнталістів у Харбіні (1936–1937). Найпоказовішим зразком внеску в неї самого вченого є авторський розділ (Капранов, 2013) у колективній монографії "Місце філософії в інтелектуальних традиціях Сходу", підготованій ним і його колегами із Сектора історії східної філософії під орудою Ю. Завгороднього. Не раз порушуючи у своїх виступах, як-от на міжнародній науковій конференції "Україна-Китай: діалог і взаємозбагачення культур" (2008), питання проблем викладання історії далекосхідної філософії у вітчизняних вишах, С. Капранов активно долучився до її популяризації в онлайн-лекціях і ТВ-програмах, зокрема в телепередачі "Вторгнення" на телеканалі "Гамма" від 2 жовтня 2015 р. на тему "Даосизм – шлях до безсмертя". Показово, що він творчо сполучив у них японознавчо-синологічну наукову проблематику, на межі її перетину, у статті "Головні течії японського конфуціанства в епоху Едо" (2005) та в осяжному авторському розділі "Китай в ідеології японського паназіатизму" у підготованій уже Інститутом сходознавства імені А. Кримського НАНУ разом із Українською асоціацією китаєзнавців колективній монографії "Китай очима Азії" (2017). Автор низки публікацій у виданні "Україна – Китай", присвячених ювілейним (знаковим) датам в історії культури та філософії Китаю, 2565-тій річниці з дня народження Конфуція (Капранов, 2014) та 650-річчю заснування династії Мін (Капранов, 2018), він деталізував у кількох статтях аналіз історії конфуціанства та інших напрямів і шкіл філософії Давнього Китаю. Поруч із вивченням "феномена конфуціанського храму" у контексті кроскультурних контактів у традиційних суспільствах Східної Азії, С. Капранов дослідив як специфіку інтелектуальної діяльності давньокитайських філософів-чжуцзи, так і проблему свободи у філософії Чжуан-цзи.

Вивчаючи філософію Давнього Китаю, С. Капранов вдався до розгляду історії модерної зарубіжної синології, а саме у виступі "Дослідження "Дао де цзіну" в Європі в першій половині XIX ст." на проведеній 5 листопада 2020 р. у Києві цими інститутом і асоціацією XIV Міжнародної наукової конференції "Китайська цивілізація: традиції та сучасність". До того, 2009 р., побачили світ його публікації "Релігії Китаю в працях М. Еліаде" та "Мірча Еліаде як дослідник даосизму", присвячені синологічному доробку відомого дослідника японської духовної культури, релігій Тибету і Центральної Азії. Представниця української філософської академічної синології, відома колега С. Капранова з Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАНУ, доктор філософських наук Алла Усик є однією з чільних вітчизняних фахових дослідниць конфуціанства і, водночас, філософських освіти, науки та культури Давнього Китаю на загал. Присвячуючи свою першу монографію "Вчення Конфуція та конфуціанство в контексті китайської філософської традиції" (1999), як і захищену нею того самого року кандидатську дисертацію "Вчення Конфуція і конфуціанство в контексті китайської філософської традиції (етико-соціальний аспект)", постаті та вченню славетного засновника "школи учених" і, власне, державної ідеології Китаю до сучасності, вона присвятила їм основну частку свого наукового доробку. У той же час, як це випливає з аналізу майже 30-ти її статей до Українського філософсько-енциклопедичного словника (2003), що являє три умовні тематичні блоки: 1) течії та школи в китайській

філософії; 2) класики та відомі представники китайської філософії; 3) першопринципи китайської філософії, А. Усик є ґрунтовно обізнаною з усіма етапами історії філософської думки Китаю. Розглядаючи у межах першої з рубрик такі течії та школи, як даосизм, легізм, моїзм, інь-янцзя, мін цзя, конфуціанство, неодаосизм, неоконфуціанство і постконфуціанство, вона узагальнила в ній досвід вивчення їх усіх у своїх ранніх статтях, зокрема в публікації "Корелятивність" китайського мислення: синтезу провідних доктрин" (1999).

Удаючись як у них, так і в згаданому словнику до висвітлення й оцінки біографій і філософських учень понад 15-ти найвідоміших мислителів Китаю від архаїки до середніх віків: Мен-цзи, Сюнь-цзи, Дун Чжуншу, Гуань Чжуна, Шан Яна, Хань Фея, Мо-цзи, Чжан Цзай, Жоу Дуньї, братів Чен, Чжу Сі, Лу Цзююаня, Ван Янміна, А. Усик виокремила в цьому переліку постать "учителя Куна" – Конфуція. До поля її дослідницької уваги потрапили головні розробники трьох провідних напрямів філософії Давнього Китаю періоду "ста шкіл" епохи Чжаньгошидай, а саме конфуціанства, легізму та моїзму, як і їхні ідейні спадкоємці XI–XVI ст. Послідовно висвітлюючи у згаданому вище словнику еволюцію конфуціанства від його засновників Конфуція і Мен-цзи до фундатора ханського конфуціанства Сюнь-цзи та Дун Чжуншу, який і домігся визнання цього вчення за доктрину Ханської держави, А. Усик докладно спинилась і на п'ятьох поста-тях творців неоконфуціанства у формах шкіл Лі сюе-Чжан Цзая, Чен І і Чен Хао, та Сінсюе або "школи серця" Лу Цзююаня і Ван Янміна, від часу правління династії Північна Сун до імперії Мін. Крім них вона згадала і мислителя епохи Південна Сун Чжу Сі – впорядковувача неоконфуціанства, як філософської системи, що здобула у Китаї статус офіційної ідеології. Разом із тим А. Усик висвітлила постаті й настанови засновників легізму Гуань Чжуна і його ідейних спадкоємців Шан Яна та Хань Фея, фундаторів цього суперечного даосизму й конфуціанства від славетного періоду Весни і Осені до часу "Першого імператора Цінь", знаменитого зачинателя однойменної династії Ціньши Хуан-ді. Не оминула вона увагою і фундатора моїзму Мо-цзи з держави Тен (або ж Лу чи Сун) з його ідеєю "загальної любові" цзяньай на противагу засаді "дотримання лі". Але в центрі науково-дослідницького пошуку А. Усик від кінця минулого і початку цього тисячоліття – із часу захисту кандидатської дисертації та видання першої монографії – до опублікування праці "Інтенції становлення традиційної китайської моральності" (2019), було конфуціанство, як головний предмет вивчення процесу формування за-сад традиційної моралі в Давньому Китаї.

Починаючи вказане вивчення зі структурно-порівняльних досліджень міфологічних систем і вчень про мораль у Давньому Китаї й Давній Греції та ширше торкаючись у статті "Діалог культур: західна та китайська традиційна філософія" (2005) плину соціокультурної взаємодії цивілізацій Заходу і Сходу, А. Усик запропонувала для обговорення, зокрема на прикладі творчості Г. Гессе, проблему "шляхів осягнення східної філософії в західноєвропейській культурній традиції". Раз у раз порушуючи в публікаціях минулого та позаминулого десятиліття і питання "конфуцієвого ритуалу", як-от деякі аспекти його втілення в Китаї на прикладі ставлення до освіти та мистецтва, вона дослідила його й під оглядом дилеми "повернення у давнину чи погляд у майбутнє" і в контексті розгляду питання "культура Китаю в дискурсі

свободи". Звертаючи в опублікованих за ці понад дві декади статтях особливу увагу на онтологію, антропологію й, переважно, соціальну етику конфуціанства, А. Усик докладно осмислила останню в серії статей 2008–2009 рр. в альманасі "Мультиверсум" під спільним заголовком "У витоків китайської раціональності", наприклад (Усик, 2008). Досліджуючи місце і роль у її розвитку конфуціанської моральності, як, на її думку, чинника гармонізації суспільства, вона вийшла на масштабне підбиття підсумків за цією темою в завершальній, на сьогодні, монографії "Інтенції становлення традиційної китайської моральності" (2019). Як впливає з висвітленого нами сукупного досвіду сучасної вітчизняної академічної філософської синології, усі її згадані засновники, в основному В. Кіттенко, цілком доречно й аргументовано проклали її вектори у площині дієвої взаємодії світової синології та українознавчих студій, – непідцензурного системного реконструювання історії українсько-китайських культурно-наукових взаємин, зокрема вітчизняних синологічних досліджень, у контексті переосмислення їх місця та ролі як складника класичного й сучасного світового китаєзнавства. Під цим кутом зору провідні українські академічні синологи інститутів НАН України, а саме Інституту філософії імені Г. Сковороди НАНУ й Інституту сходознавства імені А. Кримського НАНУ, заклали надійні підвалини комплексного – пострадянського, проукраїнського і українського, вивчення історії філософських освіти, науки і культури Китаю від архаїки до сьогодення, як важливого складника геополітичної взаємодії України та КНР.

Висновки

Підсумки нашого дослідження є такими:

1. Започаткована за доби Нового часу і Гетьманщини вітчизняна синологія пройшла у поступі від церковно-богословських студій у Російській імперії XVIII ст. до вишівсько-академічної інституціоналізації в незалежній Україні два умовні (основні) етапи: 1) *початковий* – XVIII ст. – 10-ті рр. XX ст., 2) *український* – з кінця 10-х рр. XX ст. до 20-х рр. XXI ст. Становлення сучасної української академічної синології розпочалося у заснованій 1918 р. в Українській державі Українській академії наук, в радянський час тривало такий період – 1921–1991 рр., у ВУАН і АН УРСР, а з 1991 – інституційно оформлене в НАН України.

2. Основними напрямками прогресу сучасної української синології, на думку її найвідомішого представника в Україні, виконуючого обов'язки директора Інституту сходознавства імені А. Кримського НАНУ В. Кіттенка, є: історичний, мовознавчий, літературознавчий, політичний, економічний, педагогічний, музейної справи та філософський. Розвитком останнього у відділі Азійсько-Тихоокеанського регіону цього Інституту під орудою В. Кіттенка займалися С. Капранов, В. Пирогов, В. Гамянін та Є. Гобова. В Інституті філософії імені Г. С. Сковороди НАНУ цей напрям розробляють ті самі С. Капранов і А. Усик.

3. Цей філософський напрям поступу сучасного українського академічного китаєзнавства, виходячи з нашого аналізу внеску до нього згаданих науковців, ми поділили на чотири аспекти або тематичні вектори дослідження: 1) історії вітчизняного китаєзнавства XVIII – поч. XXI ст.; 2) історії філософських освіти, науки і культури Давнього Китаю, головним чином конфуціанства, як і даосизму, китаєзованого буддизму, моїзму й ін.; 3) китайської філософії XIX – поч. XXI ст. від фахових філософських напрямів, течій і шкіл до поглядів і вчень лідерів КПК та КНР; 4) історії модерної зарубіжної синології.

4. В. Кіктенко, В. Пирогов, В. Гамянін та Є. Гобоваспілно розробляють, головню, другий із цих аспектів у студіях з історії, переважно, конфуціанства. В. Гамянін вивчає трактат "Чжун Юнь" із конфуціанського "П'ятикнижжя" і його засадничі категорії, а В. Пирогов дослідив архітектоніку ієрогліфічного письма як відображення космогонічної картини світу давніх китайців. Відома перекладачка праць філософів Давнього Китаю і очільник КПК – від ЛуЮя до Сі Цзіньпіна – Є. Гобова, як і її колеги, здійснює ці студії у контексті аналізу історії та культури Китаю від архаїки до етапу "Гайге-Кайфан" у КНР.

5. В. Кіктенку, зокрема як президенту Української асоціації китаєзнавців, належить основний внесок у становлення сучасної вітчизняної – академічної, головню філософської, синології. Автор перших системних розвідок з історії та теорії українського китаєзнавства XVIII – початку ХХІ ст., він присвятив ряд праць і кілька серій публікацій історії модерної світової синології: від Д. Нідхема до Т. Хайфа, Д. Бодде, Н. Сівіна, Д. Хобсона й ін. Показовими є здобутки аналізу В. Кіктенком як класичних шкіл філософії Давнього Китаю, так і їхніх ідейних спадкоємців, зокрема лідерів КНР і КПК від Ден Сяопіна до Сі Цзіньпіна.

6. Вагомий внесок до філософської синології України робить і С. Капранов – колега В. Кіктенка з інституту і науковець Сектора історії східної філософії Інституту філософії імені Г. Сковороди НАНУ. Разом із колегою з останнього А. Усик вони вивчають історію європейського філософського китаєзнавства ХХ ст. і зосередили увагу на історії і теорії конфуціанства. А. Усик зауважила на соціальній етиці й антропології Конфуція та його учнів у контексті аналізу періоду "ста шкіл" та історії конфуціанства, легізму і моїзму. С. Капрановдієво поєднує вивчення історії українського японознавства ХХ – поч. ХХІ ст. із системним аналізом місця філософії у традиційній китайській думці.

Список використаних джерел

- Гамянін, В. (1999). Конфуціанський трактат "Чжун Юнь" (до питання перекладу категорії "Чжун Юнь"). *Світ Сходу*, 1–2, 87–111.
- Гамянін, В. (2001). До питання визначення поняття "Чжун Юнь" (На основі тексту трактату "Чжун Юнь"). *Світ Сходу*, 2, 74–83.
- Гамянін, В. (2019). "Китай – наївна, бурхлива, енергійна дитина і сивий дідусь в одній особі". *Україна – Китай*, 4(18), 42–45.
- Гобова, Є. (2018). Сорок років розвитку науки та освіти в Китаї. *Україна – Китай*, 14, 64–69.
- Капранов, С. (2011). Діяльність Товариства українських сходознавців у Харбїні (1936–1937). *Світ Сходу*, 3, 74–85.
- Капранов, С. (2013). Місце філософії в традиційній китайській думці в монографії Місце філософії в інтелектуальних традиціях Сходу. *Наукова думка*.
- Капранов, С. (2014). Перший учитель Китаю. До 2565-тої річниці з дня народження Конфуція. *Україна – Китай*, 1(6), 28–31.
- Капранов, С. (2018). Світло і тіні династії Мін (до 650-річчя заснування). *Україна – Китай*, 14, 146–149.
- Кіктенко, В. (2002). *Нарис історії українського китаєзнавства. XVIII – перша половина ХХ ст.: дослідження, матеріали, документи. Видавництво Інституту сходознавства НАН України*.
- Кіктенко, В. (2005). Даоська причинність і телеологія: Нідхем, Гегель, Уайтхед і комбінаторна логіка. *Світ Сходу*, 1, 142–150.
- Кіктенко, В. (2014). Порівняльний аналіз конфуціанства та демократії: спільне, відмінне та можливості взаємодії. *Китаєзнавство*, 1–2, 5–13.
- Кіктенко, В. (2017). Вивчення Китаю в незалежній Україні. *Україна – Китай*, 1(7), 108–117.
- Кіктенко, В. (2018). Історія українського китаєзнавства (XVIII – поч. ХХІ ст.). *Інститут сходознавства імені А. Кримського НАН України*.
- Кіктенко, В. (2019). Становлення національної школи українського китаєзнавства (1991 р. і початок ХХІ ст.). *Світ Сходу*, 4, 27–61.
- Кіктенко, В. (2020). "Школа Джозефа Нідхема": дискусії про китайську науку та цивілізацію. *Видавництво "Гельветика"*.
- Коваль, О. (2019). Іван Чирко – патріарх українського китаєзнавства. *Україна – Китай*, 4(18), 60–65.
- Пирогов, В. (2007). Система ментальних стереотипів, відображена в японських прислів'ях і приказках. *Світ Сходу*, 3, 72–79.

Пирогов, В. (2011). Семантична інтерференція граф-лексем китайської та японської мов: рефлексії ідентичності та диференціації. *Світ Сходу*, 3, 204–213.

Пирогов, В. (2013). Логографічний сценарій як інструмент світового пізнання та моделювання. *Філологічний вісник Київського національного лінгвістичного університету*, 16, 88–97.

Усик, А. (2007). Період "ста шкіл" у Китаї. Ідейна домінація вчення Конфуція. *Практ. філософія: наук. журн.*, 3, 198–204.

Усик, А. (2008). Біля витоків китайської раціональності. Соціальна етика Конфуція. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 74, 15–27.

Усик, А. (2008). Біля витоків китайської раціональності. Етизація онтологічних понять. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 75, 69–82.

Усик, А. (2008). Біля витоків китайської раціональності. Пояснення людської природи в ранньому конфуціанстві. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 76, 107–119.

Усик, А. (2019). Традиція та ідентичність у китайській філософії. *Мультиверсум. Філософський альманах*, 5–6 (спец.), 94–103.

Vdovychenko, Heorhii (2021). A Study of the History of Chinese Philosophy in Independent Ukraine: The Sinological Experience of Kyiv Universities in the Late 20th and Early 21st Centuries. *Future Human Image*, 16, 110–121. <https://doi.org/10.29202/thi/16/11>

Vdovychenko, Heorhii (2022). A Study of the History of Chinese Philosophy in Independent Ukraine: The Sinological Experience of Kyiv Universities in the Late 20th and Early 21st Centuries (Part 2). *Future Human Image*, 17, 75–88. <https://doi.org/10.29202/thi/17/10>

References

- Hamianin, V. (1999). Confucian Treatise "Zhong Yun" (on the Issue of Translating the Category "Zhong Yun"). *The World of the Orient*, 1–2, 87–111 [in Ukrainian].
- Hamianin, V. (2001). On the Issue of Defining the Concept of "Zhong Yun" (Based on the Text of the Treatise "Zhong Yun"). *The World of the Orient*, 2, 74–83 [in Ukrainian].
- Hamianin, V. (2019). "China is a Naïve, Boisterous, Energetic Child and a Gray-Haired Grandpa in One Person". *Ukraine – China*, 4(18), 42–45 [in Ukrainian].
- Hobova, Y. (2018). Fourty Years of Development of Science and Education in China. *Ukraine – China*, 14, 64–69 [in Ukrainian].
- Kapranov, S. (2011). Activities of the Society of Ukrainian Orientalists in Harbin (1936–1937). *The World of the Orient*, 3, 74–85 [in Ukrainian].
- Kapranov, S. (2013). *The Place of Philosophy in Traditional Chinese Thought in monograph The Place of Philosophy in the Intellectual Traditions of the Orient. Naykova Dymka* [in Ukrainian].
- Kapranov, S. (2014). China's First Teacher. To the 2565th Anniversary of the Birth of Confucius. *Ukraine – China*, 1(6), 28–31 [in Ukrainian].
- Kapranov, S. (2018). Light and Shadows of the Ming Dynasty (to the 650th Anniversary of the Foundation). *Ukraine – China*, 14, 146–149 [in Ukrainian].
- Kiktenko, Viktor (2002). *Essay on the History of Ukrainian Chinese Studies. XVIII – First Half of the XX Century: Researches, Materials, Documents*. A. Yu. Krymskyi Institute of Oriental Studies of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Kiktenko, V. (2005). Taoist Causality and Teleology: Needham, Hegel, Whitehead and Combinatoric Logic. *The World of the Orient*, 1, 142–150 [in Ukrainian].
- Kiktenko, V. (2014). Comparative Analysis of Confucianism and Democracy: Common, Different and Opportunities for Interaction. *Chinese Studies*, 1–2, 5–13 [in Ukrainian].
- Kiktenko, V. (2018). *History of the Ukrainian Chinese Studies (18th – early 21st centuries)*. A. Krymskyi Institute of Oriental Studies of the NAS of Ukraine [in Ukrainian].
- Kiktenko, V. (2019). Formation of the National School of Ukrainian Chinese Studies (1991 and Beginning of the 21st Century). *The World of the Orient*, 4, 27–61 [in Ukrainian].
- Kiktenko, V. (2020). "Joseph Needham School": *Discussions About Chinese Science and Civilization*. Kyiv, Publishing House "Helvetica" [in Ukrainian].
- Kiktenko, V. (2017). Studying China in independent Ukraine. *Ukraine – China*, 1(7), 108–117 [in Ukrainian].
- Koval, O. (2019). Ivan Chyrko is the Patriarch of Ukrainian Chinese Studies. *Ukraine-China*, 4(18), 60–65 [in Ukrainian].
- Pyrohiv, V. (2007). The System of Mental Stereotypes Displayed in Japanese Proverbs and Sayings. *The World of the Orient*, 3, 72–79 [in Ukrainian].
- Pyrohiv, V. (2011). Semantic Interference of Graph-Lexemes of Chinese and Japanese Languages: Reflexes of Identity and Differentiation. *The World of the Orient*, 3, 204–213 [in Ukrainian].
- Pyrohiv, V. (2013). Logographic Script as the World's Cognition and Modeling Tool. *Philological Bulletin of the Kyiv National Linguistic University*, 16, 88–97 [in Ukrainian].
- Usyk, A. (2007). The Hundred School Period in China. The Ideological Dominant of the Teaching of Confucius. *Practical philosophy*, 3, 198–204 [in Ukrainian].

Usyk, A. (2008). At the Origins of Chinese Rationality. The Social Ethics of Confucius. *Multiversum. Philosophical almanac*, 74, 15–27 [in Ukrainian].

Usyk, A. (2008). At the Origins of Chinese Rationality. Etization of Ontological Concepts. *Multiversum. Philosophical almanac*, 75, 69–82 [in Ukrainian].

Usyk, A. (2008). At the Origins of Chinese Rationality. Explanation of Human Nature in Early Confucianism. *Multiversum. Philosophical almanac*, 76, 107–119 [in Ukrainian].

Usyk, A. (2019). Tradition and Identity in Chinese Philosophy. *Multiversum. Philosophical almanac*, 5–6 (special), 94–103 [in Ukrainian].

Vdovychenko, H. (2021). A Study of the History of Chinese Philosophy in Independent Ukraine: The Sinological Experience of Kyiv Universities in the Late 20th and Early 21st Centuries. *Future Human Image*, Volume 16, 110–121. <https://doi.org/10.29202/thi/16/11>

Vdovychenko, H. (2022). A Study of the History of Chinese Philosophy in Independent Ukraine: The Sinological Experience of Kyiv Universities in the Late 20th and Early 21st Centuries (Part 2). *Future Human Image*, Volume 17, 75–88. <https://doi.org/10.29202/thi/17/10>

Отримано редакцією журналу / Received: 01.12.23
Прорецензовано / Revised: 11.12.23
Схвалено до друку / Accepted: 18.12.23

Heorhii VDOVYCHENKO, DSc (Philos.), Assoc. Prof.
ORCID ID: 0000-0002-8532-7672
e-mail: georgyvdychenko@knu.ua
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

MODERN UKRAINIAN PHILOSOPHICAL SINOLOGY AT THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE: CLASSIC AND INNOVATIVE WAYS TO THE ORIGINS

Background. According to the genre characteristics, the article is a form of publicizing analytical conclusions from the experience of research in the field of the philosophical Chinese studies at the National Academy of Sciences of Ukraine from 1991 to the present day. The material for understanding was supplied from the environment of scientific professional activity of prominent figures of Ukrainian philosophical Sinology from the H. Skovoroda Institute of Philosophy of the NAS of Ukraine and the A. Krymskyi Institute of Oriental Studies of the NAS of Ukraine. The scientific achievements of academic Sinologists, who are leading researchers of Chinese philosophical education, science and culture from the archaic to modern times, are highlighted. They are, namely: V. Kiktenko, V. Pyrohiv, V. Hamianin, S. Kapranov, Y. Hobova and A. Usyk.

Methods. The article uses an analytical approach based on the study of historical and philosophical sources. The methodological basis of the research is the main methods of historical and philosophical science: problem-categorical analysis, socio-cultural analysis and biographical analysis. At the same time, the methods of situational and contextual analysis of scientific texts are applied.

Results. Four conditional thematic vectors of the progress of academic philosophical Sinology in modern Ukraine are classified, namely the study of: 1. the history of ancient Chinese philosophy, especially Confucianism; 2. the history of Chinese philosophy in the 19th – early 21st centuries; 3. the history of Ukrainian Sinology in the 18th – early 21st centuries; 4. the history of modern foreign Sinology. The director of the A. Krymskyi Institute of Oriental Studies of the NAS of Ukraine and the head of the Ukrainian Association of Sinologists V. Kiktenko very effectively studies all these vectors, especially the last three of them. His colleagues at the institute V. Pyrohiv, V. Hamianin and Y. Hobova mainly research the first of these vectors, and primarily the history of Confucianism. Employees of the H. Skovoroda Institute of Philosophy of the NAS of Ukraine S. Kapranov and A. Usyk are also focused scientific attention on the history of Confucianism, in particular, the second of them studies social ethics and anthropology of Confucius.

Conclusions. As a result it was established that modern domestic philosophical academic Sinology is a qualitatively new and innovative direction of Oriental studies in independent Ukraine. This discipline was formed as a result of the two-century progress of Ukrainian Chinese studies from the era of Hetmanshina until now. V. Kiktenko and his colleagues have made a significant and already internationally recognized contribution to the study of both the classical philosophical schools of Ancient China and their ideological heirs, in particular, the leaders of the PRC and the CCP from Deng Xiaoping to Xi Jinping during these thirty years. V. Kiktenko also laid the foundations for the study both of the history of Ukrainian Chinese studies and of modern foreign, primarily Western European and North American, Sinology.

Keywords: Ukrainian academic philosophical Sinology, the Ukrainian Association of Sinologists, the A. Krymskyi Institute of Oriental Studies of the NAS of Ukraine, the H. S. Skovoroda Institute of Philosophy of the NAS of Ukraine, V. Kiktenko, V. Pyrohiv, V. Hamianin, S. Kapranov, Y. Hobova, A. Usyk.

Автор заявляє про відсутність конфлікту інтересів. Спонсори не брали участі в розробленні дослідження; у зборі, аналізі чи інтерпретації даних; у написанні рукопису; в рішенні про публікацію результатів.

The author declares no conflicts of interest. The funders had no role in the design of the study; in the collection, analyses or interpretation of data; in the writing of the manuscript; in the decision to publish the results.